

ПРОФІЛІЗАЦІЯ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ У МЕДИЧНИХ ЗВО УКРАЇНИ

Лариса Богиня

директор навчально-наукового центру
з підготовки іноземних громадян

Полтавського державного медичного університету

У статті порушено проблему вивчення української мови іноземними здобувачами вищої медичної освіти на пропедевтичному й основному етапах навчання. Розглянуто організаційно-методичні засади формування комунікативних навичок з урахуванням майбутнього фаху. Першочерговими завданнями вивчення української мови як іноземної визначено задоволення комунікативних потреб інокомунікантів у навчально-науковій і навчально-професійній сферах, набуття ними навичок спілкування у професійній сфері задля отримання якісної фахової підготовки. Проведено аналіз навчальних посібників з української мови для доуніверситетського етапу навчання іноземних здобувачів вищої медичної освіти, окреслено низку проблем, які впливають на ефективність формування навичок наукового мовлення. Основним методичним принципом визначено текстоцентричний підхід, який зумовлює моделювання навчальних наукових текстів, системи вправ і завдань до них у координації з практичним курсом української мови і логікою викладу наукових тем профільних дисциплін.

Ключові слова: українська мова як іноземна, іноземні здобувачі освіти, науковий стиль мови, текстоцентричний підхід.

The article explores the problem of studying Ukrainian language by foreign students at the pre-university and main stages of higher medical education. The paper studies the organizational and methodological foundations of the formation of communication skills considering the future specialty. The primary tasks of learning Ukrainian as a foreign language are to achieve communicative competence by foreign students in the educational, scientific, and professional spheres, to acquire communication skills in the professional field in order to obtain high-quality professional training. The work analyzes the textbooks of Ukrainian language for the pre-university stage of education. The leading role of the organizational and methodological needs during the study of scientific language and specialized disciplines is determined. A number of problems that affect the effectiveness of the formation of scientific speech skills is outlined. The main methodological principle is the text-centric approach, which determines the modeling of educational scientific texts, a system of exercises and tasks for them in coordination with the practical course of Ukrainian language and the logic of presentation of scientific topics of profile disciplines.

Key words: Ukrainian language as a foreign language, foreign students, scientific style of language, text-centric approach.

Здобуття фаху у закладах вищої медичної освіти України обирають іноземні громадяни багатьох країн, а найбільше – Індії, Марокко, Нігерії.

Формування майбутнього лікаря – процес складний і тривалий, в якому чільне місце посідає гуманітарна складова, зокрема й мовна підготовка. Одним із основних завдань мовної підготовки іноземних здобувачів освіти на пропедевтичному етапі є досягнення достатнього для забезпечення комунікативних потреб у освітній і науковій сферах рівня задля отримання якісної фахової підготовки.

Проблемі навчання інокомунікантів української мови як засобу здобуття фахової освіти присвячена низка досліджень вітчизняних науковців. Широкий спектр питань теоретико-методологічного, організаційно-методичного забезпечення висвітлено в працях Г. Онкович, Г. Швець, О. Резван, Н. Ушакової, Т. Дементьєвої, О. Гейни, Т. Алексеєнко, С. Варави, Л. Васецької.

Г. Швець досліджує питання добору й моделювання навчальних текстів, обґрунтовує важливість створення текстотеки для іноземних здобувачів освіти [10, 11]. С. Варави акцентує увагу на структурі й змістовому наповненні курсу з наукового стилю мови, пропонує систему вправ задля формування професійно орієнтованої комунікативної компетенції [3,4].

Питання профільного навчання мови іноземних здобувачів вищої медичної освіти достатньо вивчене щодо курсу «Фахова мова медика». Проте існують різні підходи до вивчення інокомунікантами наукового стилю мови на доуніверситетському етапі навчання. Мета нашої розвідки – узагальнити досвід організаційно-методичного забезпечення викладання пропедевтичного курсу «Науковий стиль мовлення» й урахування майбутньої спеціальності слухачів під час опанування ними української мови як іноземної.

Зазначимо, що у сучасних реаліях мова медичної освіти переважного числа іноземних здобувачів – англійська. Проте сотні іноземців навчаються у медичних університетах українською мовою після проходження доуніверситетської підготовки.

Українська мова для інокомунікантів цієї категорії – це, перш за все, засіб для задоволення комунікативних потреб у побуті (що не викликає сумнів у необхідності оволодіння мовленнєвими навичками), а й, насамперед, інструмент здобуття якісної фахової освіти, що уможлиблює спілкування у професійній сфері з колегами й пацієнтами, адже для іноземних студентів, що вивчають мову в умовах мовного середовища, однією зі сфер її застосування є спілкування з фахових питань.

Проте більшість іноземців усвідомлюють, що мова – це не лише, і навіть не стільки, засіб спілкування у мовному середовищі, а й інструмент здобуття фаху, наприкінці доуніверситетського етапу навчання. Отже, одним із найважливіших мотиваційних факторів до вивчення фахової мови є використання на заняттях з української мови як іноземної матеріалів, що містять лексико-граматичні одиниці мови майбутньої спеціальності, тексти і діалоги, завдяки вивченню яких інокомунікант усвідомить перспективи спілкування у професійній діяльності.

З досвіду зазначимо, що формування комунікативної компетенції у професійній сфері за принципом випередження вивчення граматичного матеріалу не впливає на розуміння і використання мовних одиниць. Поділяючи

думку О. Гейни про те, що комунікативна компетенція вважається сформованою, якщо інокомуніканти продукують власні висловлювання на основі вивченої лексики [5], на початковому етапі пропонуємо, здебільшого, кліше з перекладом на рідну мову. До прикладу, на третьому тижні навчання читаємо діалог «У лікаря», який репрезентує анкетну інформацію і деякі питання, пов'язані зі скаргами пацієнта. Слухачі знайомляться із синонімічними формами запитань лікаря про вік пацієнта, його місце роботи чи навчання, скарги тощо.

Після відпрацювання навичок вимови лексичних одиниць пропонується рольова гра, в якій один з інокомунікантів виступає в ролі лікаря, а інший в ролі пацієнта. З метою створення більш реальної ситуації, а також з огляду на необхідність формування навичок запису на слух і відпрацювання вміння написання почутого, слухачеві, який виступає в ролі лікаря, пропонується заповнити першу сторінку «медичної карти» пацієнта (подаємо типову форму, розширюємо її запитаннями, які допомагають «лікарю» зібрати необхідну інформацію. Читаючи діалоги, беручи участь у рольових іграх, студенти вже «приміряють на себе» майбутню професію, що викликає зацікавленість і посилює мотивацію. Такий вид роботи доречний і для іноземних студентів першого курсу, що навчаються англійською. Крім того, апробувати свої знання і навички студенти мають можливість під час медичного огляду і спілкування з лікарями різного фаху, які, на наше прохання, про паспортні відомості запитують українською. Успішно здійснивши першу комунікативну зустріч у майбутньому професійному середовищі, студенти отримують визнання та підтвердження важливості вивчення мови.

Проте виконання такого завдання виявляє вплив двомовного регіону, в якому українська мова ще не набула переважного вжитку. Протягом останніх десяти років ми фіксували, що понад 70% іноземних здобувачів освіти демотивовані мовним середовищем, зауважують, що переважна більшість мешканців «не говорять мовою, яку ми вивчаємо». У перший місяць перебування в мовному середовищі студенти насичувалися суржилом і мовними покручами на кшталт «добре утро», «мені 20 лет», «я заболів» тощо. Деросіянізація мови сфери послуг, мови закладів охорони здоров'я, мови медичної практики й медичної освіти все ще є питаннями, що потребують вирішення й унормування.

Вимушений перехід на дистанційне навчання спонукав до розширення навчальних засобів і додавання до традиційних посібників таких матеріалів, які б створювали елементи штучного мовного середовища.

Наразі навчальний контент доповнюється подкастами, відеоматеріалами, презентаціями з аудіо супроводом, які забезпечують ефект перебування в україномовному просторі.

Організація й добір навчального матеріалу на основі загальнодидактичних принципів системності й послідовності, наступності й перспективності та лінгводидактичних принципів фахоцентризму й опертя на текст як основну одиницю навчання забезпечують насиченість навчальних посібників з української мови як іноземної [8, 9], з наукового стилю мовлення

[1, 2, 6] лексичними одиницями фахової мови й уможлиблюють якісне набуття іноземними здобувачами освіти професійно орієнтованої лінгвістичної компетенції.

Протягом п'яти років у навчально-науковому центрі з підготовки іноземних громадян ПДМУ апробовано модельовані й частково адаптовані тексти для читання, окремий розділ яких має назву «Медицина – найбагородніше з мистецтв». До нього увійшли тексти про видатних науковців у галузі медицини, відомих лікарів, їхні професійні й особисті якості. За спостереженнями, саме тексти деонтологічного характеру, як-от «Мама житиме», «Чужа кров», «Лікар – професія без національності», «Дитячий лікар», «Учусь не хворіти», спонукають до дискусії, розвивають професійно важливі навички говоріння й слухання, забезпечують реалізацію принципу особистісної орієнтації й компетентісного підходу. Ці тексти містять нову загальнонавчальну лексику, вивчення й уживання якої дозволяє студенту почуватися комфортно в мовному середовищі. Крім того, пропоновані тексти сприяють вирішенню виховних завдань щодо формування відповідального ставлення до власного здоров'я, попередження розвитку шкідливих звичок, набуття навичок здорового способу життя тощо.

Система роботи з текстами на заняттях з наукового стилю мови орієнтована на формування навичок різних видів читання, передбачає засвоєння інформації з максимальним ступенем повноти, аналіз мовних засобів вираження змісту з подальшим його відтворенням в усній формі. На нашу думку, використання тільки текстів спеціальних дисциплін вбиває мотивацію студентів до вивчення мови, оскільки вони можуть застосувати інформацію й мовні засоби її оформлення виключно у професійній сфері. Але їхні мовні потреби виходять далеко за межі професійного спілкування, особливо на 1-2 курсах, коли практики в клініці ще немає, але існує безліч ситуацій, де знання мови виявляється життєво необхідним для комунікації й підтримки на позитивному рівні самооцінки. З огляду на це, пропонуємо тексти й діалоги, що репрезентують спілкування лікаря й пацієнта у найчастотніших ситуаціях і забезпечують інокомунікантів мовними засобами задля задоволення власних комунікативних потреб [7].

Отже, насиченість навчального контенту з української мови як іноземної професійно орієнтованими матеріалами, створення елементів штучного мовного середовища з унормованим уживанням фахової мови уможлиблюють достатній для здобуття фахової освіти рівень володіння мовою.

Література

1. Богиня Л. В. Сходинки. початково-предметні курси з природничих дисциплін : навч. посіб. з української мови як іноземної / Л. В. Богиня. – Полтава: ТОВ НВП "Укрпромторгсервіс", 2020. – 118 с.
2. Богиня Л.В., Савицька Т.В., Трусова Л.В. Сходинки-1. Базовий курс НСМ. Навчальний посібник з української мови як іноземної / Л.В.Богиня, Т.В. Савицька, Л.В. Трусова. – Полтава: ПДМУ, 2022. – 124 с.
3. Варава С.В. Використання системи вправ для формування професійно орієнтованої лінгвістичної компетентності в іноземних студентів на

початковому етапі навчання // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. 2016. № 28. С. 23-32.

4. Варава С. В., Груцьяк В. І. Навчання мови спеціальності в умовах підготовчих факультетів для іноземних громадян: структура та зміст. // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. 2009. Вип. 15. С. 24–33.

5. Гейна О. В. Дидактичний апарат навчального посібника з наукового стилю мовлення для іноземних студентів-нефілологів / О. В. Гейна // Мова: науково-теоретичний часопис з мовознавства. Одеса: Астропринт, 2019. № 31. С. 65–69.

6. Лещенко Т.О Атлас культури мови медика : навчально-наочний посібник / Т. О. Лещенко, М. М. Жовнір, В. Г. Юфименко. – Львів: Магнолія 2006. – 2021. – 144 с.

7. Лещенко Т.О. Читаємо українською : навчальний посібник для англомовних студентів I–II курсів (соціокультурний аспект). II частина / Лещенко Т.О., Шевченко О.М., Козуб Г.М. – Полтава : ФОП Гаража М.Ф., 2019. – 148 с.

8. Українська мова як іноземна. Базовий курс. Відмінковий концентр. Довідкові матеріали й тренувальні вправи. Частина I. : навч. посіб. для іноземних студентів / Л. В. Богиня, І. М. Іотова, Н. М. Маджар, Т. В. Савицька. – Полтава : ПДМУ, 2022. – 150 с.

9. Українська мова як іноземна. Базовий курс. Відмінковий концентр. Довідкові матеріали й тренувальні вправи. Частина II. : навч. посіб. для іноземних студентів / Л. В. Богиня, І. М. Іотова, Н. М. Маджар, Т. В. Савицька. – Полтава : ПДМУ, 2022. – 116 с.

10. Швець Г.Д. Модельовані тексти в навчанні української мови як іноземної / Г.Д. Швець/ Актуальні питання організації навчання іноземних студентів в Україні: матеріали IV Міжнародної науково-методичної конференції (Тернопіль, 2-4 травня 2018 р.). – Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2018. – С. 71–73.

11. Швець Г. Д. Теорія і практика навчання української мови іноземних студентів гуманітарних спеціальностей : монографія. Київ : Фенікс, 2019. – С. 529.